

УДК 539.3

Д.В. Левківський

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНОГО СТАНУ ПЛАСТИНИ МЕТОДОМ ПРЯМИХ З ВИКОРИСТАННЯМ РЯДІВ ФУР'Є

В статті розглядається плоска деформація товстої пластини. Для зниження вимірності вихідних диференціальних рівнянь використовується метод прямих у поєднанні з методом Бубнова-Гальоркіна-Петрова. При шарнірному закріпленні по торцевих площинах $x=0$, $x=l$ можливе використання рядів Фур'є по координаті x . Це зводить вихідну систему редукованих диференціальних рівнянь до системи алгебраїчних рівнянь.

Розглядається плоска деформація пластини, кожна точка торцевої поверхні при $x=0$, та $x=l$ закріплена вертикальними в'язями. Оскільки навантаження діє вздовж осі y , таку систему можна вважати геометрично незмінюваною (рис. 1).

Використовуючи рівняння узагальненого закону Гука та рівняння рівноваги, отримаємо систему вихідних диференціальних рівнянь в частинних похідних, що описують напружено-деформований стан розрахункової моделі (1):

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{\partial u^*(x, y)}{\partial x} = -\frac{\lambda}{\lambda + 2\mu} \frac{\partial v^*(x, y)}{\partial y} + \frac{\mu}{\lambda + 2\mu} \sigma_x(x, y) \\ \frac{\partial v^*(x, y)}{\partial x} = -\frac{\partial u^*(x, y)}{\partial y} + \tau_{xy}(x, y) \\ \frac{\partial \sigma_x(x, y)}{\partial x} = -\frac{\partial \tau_{xy}(x, y)}{\partial y} - X(x, y) \\ \frac{\partial \tau_{xy}(x, y)}{\partial x} = -\frac{\partial \sigma_x(x, y)}{\partial y} - Y(x, y) \\ \sigma_y(x, y) = \frac{\lambda}{\mu} \frac{\partial u^*(x, y)}{\partial x} + \frac{\lambda + 2\mu}{\mu} \frac{\partial v^*(x, y)}{\partial y}, \end{array} \right. \quad (1)$$

де $u^*(x, y) = u(x, y) \cdot \mu$, $v^*(x, y) = v(x, y) \cdot \mu$ - компоненти вектора переміщень; $\sigma_x(x, y)$, $\tau_{xy}(x, y)$, $\sigma_y(x, y)$ - компоненти вектора напружень; $X(x, y)$, $Y(x, y)$ - об'ємні навантаження; λ , μ - коефіцієнти Ляме.

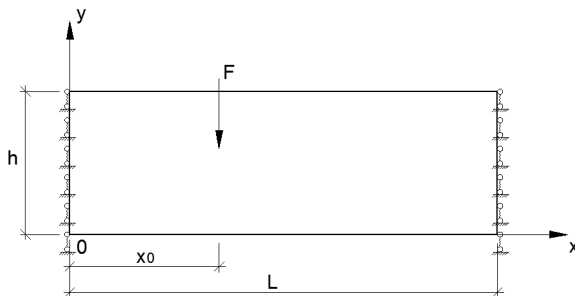

Рис. 1. Розрахункова модель – товста пластина (плоска деформація)

Для зниження вимірності диференціальних рівнянь (1), використовується метод прямих. По координаті y пластина розбивається на $(n-1)$ ділянок за допомогою n прямих. По поперечній координаті обираємо локальні базисні функції $\varphi_i(y)$ (рис. 2). Дана система базисних функцій косокутна, лінійна незалежність забезпечується локальністю.

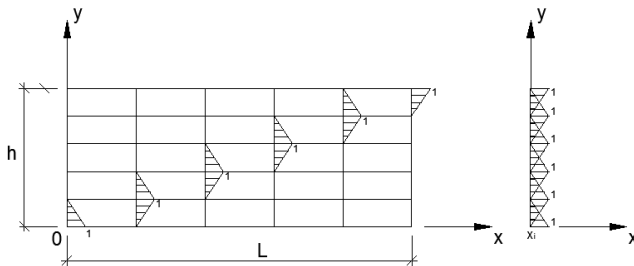

Рис. 2. Локальні базисні функції

Використовуючи метод Бубнова-Гальоркіна-Петрова [2], будь-яку функцію $f(x, y)$ можна представити у вигляді лінійної комбінації (2), індексна форма запису та операції над індексами детально описані у статті [1]:

$$f(x, y) = f^k(x) \cdot \varphi_k(y). \quad (2)$$

Отже, домножуючи систему (1) на $\varphi_i(y)$ та інтегруючи по y , ми отримуємо систему редукованих диференціальних рівнянь (3):

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{\partial u_i^*(x)}{\partial x} = -\frac{\lambda}{\lambda+2\mu} b_{ij} g^{j\alpha} v_\alpha^*(x) + \frac{\mu}{\lambda+2\mu} \delta_i^\alpha \sigma_{x\alpha}(x) \\ \frac{\partial v_i^*(x)}{\partial x} = -b_{ij} g^{j\alpha} u_\alpha^*(x) + \delta_i^\alpha \tau_{xy\alpha}(x) \\ \frac{\partial \sigma_{xi}(x)}{\partial x} = \begin{bmatrix} \tau_{xy}^1(x) \\ 0 \\ 0 \\ -\tau_{xy}^n(x) \\ \sigma_x^1(x) \\ 0 \\ 0 \\ -\sigma_x^n(x) \end{bmatrix} + b_{ji} g^{j\alpha} \tau_{xy\alpha}(x) - \delta_i^\alpha X_\alpha(x) \\ \frac{\partial \tau_{xyi}(x)}{\partial x} = \begin{bmatrix} \tau_{xy}^1(x) \\ 0 \\ 0 \\ -\tau_{xy}^n(x) \\ \sigma_x^1(x) \\ 0 \\ 0 \\ -\sigma_x^n(x) \end{bmatrix} + \frac{4(\lambda+\mu)}{\lambda+2\mu} b_{ji} g^{j\beta} b_{\beta k} g^{k\alpha} v_\alpha^*(x) - \frac{\lambda}{\lambda+2\mu} b_{ji} g^{j\alpha} \sigma_{x\alpha}(x) - \delta_i^\alpha Y_\alpha(x) \\ \sigma_y^j(x) = \frac{4(\lambda+\mu)}{\lambda+2\mu} g^{j\beta} b_{\beta k} g^{k\alpha} v_\alpha^*(x) + \frac{\lambda}{\lambda+2\mu} g^{j\alpha} \sigma_{x\alpha} \end{array} \right. \quad (3)$$

Тут з'являються 3 основні метричні тензори:

$\{g_{ij}\} = (\varphi_i(y), \varphi_j(y))$ - двічі коваріантний метричний тензор;

$\{g^{ij}\} = (\varphi^i(y), \varphi^j(y))$ - двічі контраваріантний метричний тензор;

$\{\delta_i^j\} = (\varphi_i(y), \varphi^j(y))$ - мішаний метричний тензор, символ Кронекера.

Функції системи (3) представлені у вигляді моментів: $u_i^*(x), v_i^*(x), \sigma_{xi}(x), \tau_{xyi}(x)$. Для розв'язання даної системи можна використовувати ряди Фур'є, невідомі функції розкладаються в ряд по синусам та косинусам. Оскільки пластина по бічним граням закріплена вертикальними в'язями (рис. 3), то невідомі функції мають вигляд:

$$\begin{aligned} u_i^*(x) &= u_{im}^* \cdot \cos\left(\frac{m\pi x}{l}\right), & v_i^*(x) &= v_{im}^* \cdot \sin\left(\frac{m\pi x}{l}\right), \\ \tau_{xyi}(x) &= \tau_{xyim} \cdot \cos\left(\frac{m\pi x}{l}\right), & \sigma_{xi}(x) &= \sigma_{xim} \cdot \sin\left(\frac{m\pi x}{l}\right). \end{aligned} \quad (4)$$

Для даних умов закріплення, навантаження $X_i(x)$ розкладається в ряд Фур'є за косинусами, $Y_i(x)$ - за синусами.

Оскільки навантаження представлене у вигляді вертикальної зосередженої сили, то функція $Y(x, y)$ при $x = x_0$, $y = y_0$ набуває певного значення F , у всіх інших точках - 0. Для моделювання роботи сили використовується дельта функція Дірака двох змінних $\delta(x-x_0)\delta(y-y_0)$. Основна властивість дельта функції:

$$\int_0^h f(y) \delta(y-y_0) dy = f(y_0).$$

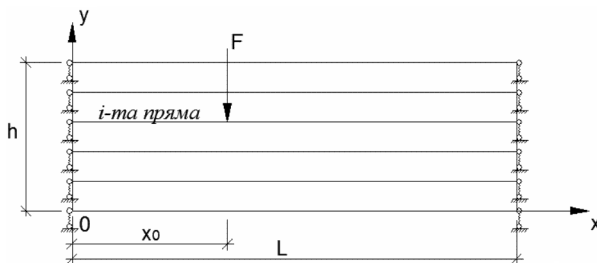

Рис. 3. Шарнірно закріплена пластина

Для даних умов закріплення, навантаження $X_i(x)$ розкладається в ряд Фур'є за косинусами, $Y_i(x)$ - за синусами.

Оскільки навантаження представлено у вигляді вертикальної зосередженої сили, то функція $Y(x, y)$ при $x = x_0$, $y = y_0$ набуває певного значення F , у всіх інших точках - 0. Для моделювання роботи сили використовується дельта функція Дірака двох змінних $\delta(x-x_0)\delta(y-y_0)$. Основна властивість дельта функції:

$$\int_0^h f(y)\delta(y-y_0)dy=f(y_0).$$

Домножуючи дельта функцію на $\Phi_i(y)$ та інтегруючи по y , отримаємо:

$$Y_i(x)=\begin{bmatrix} 0 \\ \vdots \\ F\delta(x-x_0) \\ \vdots \\ 0 \end{bmatrix}.$$

Далі функція розкладається в ряд Фур'є по синусам:

$$F\delta(x-x_0)=\frac{2}{l}\left(\int_0^l F\delta(x-x_0)\cdot\sin\left(\frac{m\pi x}{l}\right)dx\right)\cdot\sin\left(\frac{m\pi x}{l}\right)=F\cdot\sin\left(\frac{m\pi x_0}{l}\right)\cdot\sin\left(\frac{m\pi x}{l}\right).$$

Графік такої функції при $F=1$, $l=1$, та $x_0=0,5l$, зображений на рис. 4.

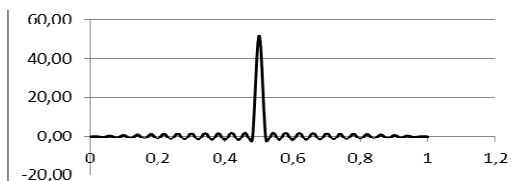

Рис. 4. Апроксимація одиничної сили, прикладеної посередині прольоту пластини

Підставляючи функції (4) в систему (3), отримуємо систему лінійних алгебраїчних рівнянь (5):

$$\begin{cases} \frac{m\pi}{l} u_{\alpha m}^* - \frac{\lambda}{\lambda+2\mu} b_{ij} g^{j\alpha} v_{\alpha m}^* + \frac{\mu}{\lambda+2\mu} \sigma_{x\alpha m} + 0 \cdot \tau_{xy\alpha} = 0 \\ b_{ij} g^{j\alpha} u_{\alpha m}^* + \frac{m\pi}{l} v_{\alpha m}^* + 0 \cdot \sigma_{x\alpha m} - \tau_{xyim} = 0 \\ 0 \cdot u_{\alpha m}^* + 0 \cdot v_{\alpha m}^* + \frac{m\pi}{l} \sigma_{x\alpha m} - b_{ji} g^{j\alpha} \tau_{xy\alpha m} = X_{\alpha}(x) \\ 0 \cdot u_{\alpha m}^* + \frac{4(\lambda+\mu)}{\lambda+2\mu} b_{ji} g^{j\beta} b_{\beta k} g^{k\alpha} v_{\alpha m}^* - \frac{\lambda}{\lambda+2\mu} b_{ji} g^{j\alpha} \sigma_{x\alpha m} + \frac{m\pi}{l} \tau_{xy\alpha m} = Y_{\alpha}(x). \end{cases} \quad (5)$$

Дана система була чисельно розв'язана та в залежності від кількості прямих, гармонік і навантаження, отримуємо матрицю, що відповідає напружено-деформованому стану пластини.

Для перевірки достовірності запропонованого підходу, розглянемо пластину $l = 1\text{ м}$ та $x_0 = 0,5\text{ м}$, навантажену одиничною силою посередині прольоту (рис. 5), $E = 2,1 \cdot 10^7 \text{ МПа}$, коефіцієнт Пуассона $\nu = 0,3$, візьмемо 5 прямих та $m = 50$ гармонік.

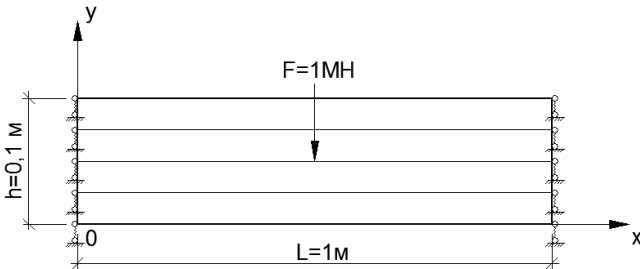

Рис. 5. Розрахункова схема

$$\text{Вектор } X_{\alpha}(x)=0, Y_{\alpha}(x) = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 2 \sin(m\pi \cdot 0,5) \cdot \sin(m\pi x) \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}.$$

Вертикальний прогин посередині прольоту на центральній прямій $v^3 = 1,13 \cdot 10^{(-5)} \text{ м}$. Оскільки пластина досить тонка, прогин в будь-якій точці можна знайти, використовуючи балочну теорію з циліндричною жорсткістю $D = \frac{Eh^3}{12(1-\nu^2)} = \frac{0,1^3 \cdot 2,1 \cdot 10^7}{12(1-0,09)} = 1923,077 \text{ МНм}$.

Прогин посередині прольоту балки $w=1,08 \cdot 10^{(-5)}$ м. Отримані результати відрізняються на 4% в більшу сторону.

В роботі [1] був розглянутий схожий підхід до розв'язання поставленої задачі, але система (3) в подальшому розв'язувалась чисельно методом дискретної ортогоналізації С.К.Годунова з використанням метода Рунге-Кутта-Мерсона. На графіках (рис. 6, 7) наочно показана збіжність отриманих результатів за двома підходами.

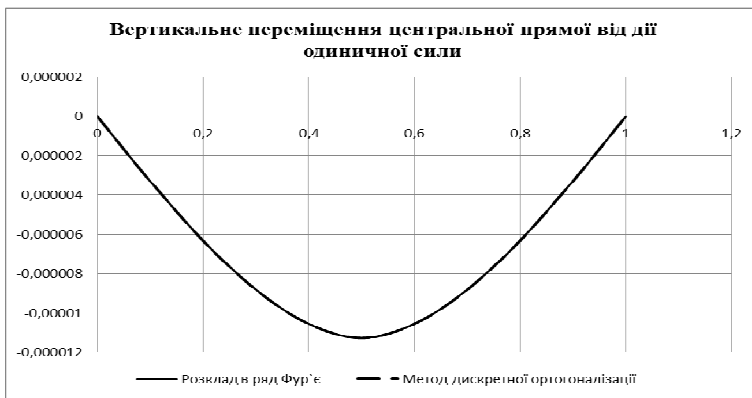

Рис. 6. Графік залежності вертикального переміщення від координати x

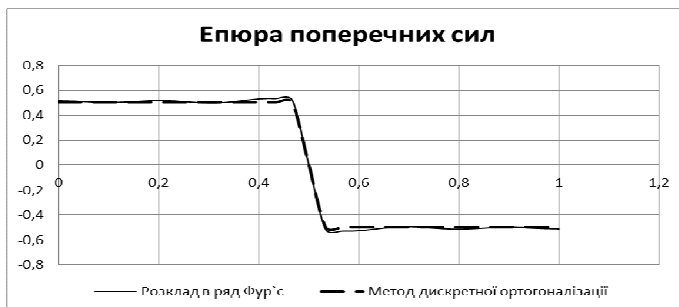

Рис. 7. Графік залежності дотичних напружень від координати x

Дана розрахункова модель є миттєво змінюваною і використовується тільки за умови рівноваги конструкції в горизонтальній площині. Отримані результати показали високу збіжність – до 5% , але при зміні умов закріплення не завжди функція розкладається в ряд Фур'є, тоді потрібно використовувати інші функції, які задовольнятимуть граничним

умовам. Даний підхід можна використовувати для тестування інших методик і програм.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Станкевич А.М., Чибіряков В.К., Шкельов Л.Т., Левківський Д.В. До зниження вимірності граничних задач теорії пружності за методом прямих// Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. Збірник. – Вип. 36 – К.: КНУБА, 2010 – с. 413 – 423.
2. С. М. Михлин Вариационные методы в математической физике// Гос-ное из-во технико-теоретической л-ры: М 1957 – 476 с
3. Годунов С.К. О численном решении краевых задач для систем линейных обыкновенных дифференциальных уравнений// Успехи математических наук. – 1961. – т.16 – вып.3. – с.171 - 174.
4. Жемочкин Б.Н. Теория упругости. – 2-е изд., перераб. – М – 1957, 250 с.
5. Головина Л.И. Линейная алгебра и некоторые ее приложения. – 3-е изд., перераб. и доп. – М: «Наука»: Главная редакция физико-математической литературы, 1979.-392 с.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2013 р.

Левковський Д.В.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НАПРЯЖЕННО-ДЕФОРМИРОВАННОГО СОСТОЯНИЯ ПЛАСТИН МЕТОДОМ ПРЯМЫХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ РЯДОВ ФУРЬЕ

В статье рассматривается плоская деформация толстой пластины. Для понижения размерности дифференциальных уравнений используется метод прямых совместно с методом Бубнова-Галеркина-Петрова. При шарнирном закреплении по торцевых плоскостях $x = 0$, $x = l$ возможно использование рядов Фурье по координате x . Это приводит редуцированную систему дифференциальных уравнений до системы алгебраических уравнений.

Levkivskiy D.V.

DEFINITION STRESS-STRAIN STATE OF PLATES BY USING LINES OF FOURIER SERIES

In this paper we consider the planar deformation of the thick plate. To reduce the dimension of differential equations using the method of lines with the Bubnov-Galerkin-Petrov. At the end of simply supported by planes $x = 0$, $x = l$, you can use Fourier series in the coordinate x . This causes a reduced system of differential equations to systems of algebraic equations.